

O'QITUVCHI TIZIMLAR VA O'QITISHNI KOMPYUTERLASHTIRISH

Axchaboyev Quvonchbek Xayrullo o'g'li

Andijon davlat Pedagogika instituti Aniq va tabiiy fanlarni o'qitish
metodikasi fakulteti Ta'limda axborot texnologiyalari yo'nalishi
2-kurs magistranti

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.7882505>

ARTICLE INFO

Received: 23th April 2023

Accepted: 29th April 2023

Online: 30th April 2023

KEY WORDS

ABSTRACT

Mazkur maqolamizda daqiqa sayin rivojlanib borayotgan texnologiyalar va texnika asrida zamonaviy dasturlar va ulardan ijtimoiy hayotning turli jabxalarida keng foydalanish imkoniyati, eng so'nggi va qulay interfeysga ega bo'lgan dasturlarni o'z ehtiyojiga ko'ra tanlash va ularni kasbiy faoliyatlarning turli jabxalariga yo'naltirish, ulardan foydalanish masalalari hamda o'qitishni kompyuterlashtirish masalalari yoritilgan.

Hozirgi vaqtda o'qitishning faol turlarini izlash har doim ham o'quv texnik vosita bilan birgalikda olib borilmaydi. Bunga turli xil sabablar ko'rsatiladi, ularning asosiylaridan biri sxemalarda tayyor javob ko'rsatilgan bo'lishligidadir. Shunga o'qituvchi tinglovchilar tarkibiga bog'liq holda 'mel'dan foydalanish variantini ham navbati kelganda qo'llaydi.

O'quv jarayonining unumdorligini oshirish uning ilmiy - metodik ta'minotini takomillashtirish yo'li bilan ham yechiladi. Mutaxassislik va fanlar bo'yicha o'quv - uslubiy majmuani ishlab chiqishga katta o'rin ajratiladi, bu esa mazmunini takomillashtirish va o'qitish jarayonini tashkil qilish tizimli yo'lini amalga oshirishni ta'minlaydi. Bu majmuaning butun bir bo'limi o'quv jarayonida o'quv texnik vositani qo'llash bilan bog'liq masalalarga bag'ishlanishi kerak.

O'quv jarayonini takomillashtirish yo'llaridan biri - uni intensivatsiyasi hisoblanadi. Bu degani yangi o'quv usullariga o'tish, zamonaviy texnik vositalaridan foydalangan holda katta hajmdagi axborotlarni o'zlashtirishdir. Grafoproektor, kadaskoplar yordamida o'quv jarayonlarini namoyish qiluvchi didkatik materiallarni ishlab chiqish zarur. Shuningdek, o'quv jarayonida sxemalar, jadvallar, diagrammalardan foydalanish o'rganilayotgan ma'ruza materiallariga tayanch hisoblanadi hamda o'quvchilarning umumiy madaniyatini oshirishga samarali ta'sir etadi.

O'qitishning hozirgi zamonaviy bosqichi - o'quv jarayonini avtomatlashtirish, o'qitish tizimlarining keng qo'llanilishi bilan harakterlanadi. Avtomatlashtirilgan o'qitish tizimi - EHMning dasturiy taminot tizimidir. U o'quv dasturlarini ishlab chiqarish va yaratish, dialog rejimida o'quv jarayonini boshqarish, o'qitish natijalarini yig'ish va qayta ishlashga mo'ljallangan. O'qitilayotgan guruh ishiga rahbarlik qilayotgan o'qituvchining vazifasi ularning savollarga javob berish va kerak vaziyatda yordam ko'rsatishdir. Bu yordam faqat terminlar yuzasidangina emas, balki kurs yuzasidan bo'lgan savollarni ham o'z ichiga olishi mumkin.

Asosiy bilimlarni, shuningdek, yaxshi ishlarni bajarish uchun kompyuterlarni boshqarish ko'nikmalarini olish juda muhim. Kompyuter ta'limi turli sohalar va sektorlardagi turli xil ta'lim sohalarini qamrab oladi.

Kompyuter, internet bilan bir qatorda, bolalar ta'limda yangi ko'nikmalar va qobiliyatlarni o'rganish uchun foydalanishlari mumkin bo'lgan eng kuchli qurilmadir. Kompyuter hayotning har bir sohasida muhim rol o'ynaydi. Ular bizga bir necha jihatdan yordam beradi.

Masalan, ular tibbiyot, sanoat jarayonlari, aviatsiya sanoati, turli yirik do'konlar va savdo markazlarida hisob-kitoblarni amalga oshirish, kollejlarda, universitetlarda eslatma qilish va ma'ruzalar o'qish uchun amaliy dasturlarda taqdimot slaydlarini yaratish va boshqa ko'plab dasturlarni topadilar. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, nafaqat bitta, balki Kompyuter o'quvchilar ta'lim sohasida har tomonlama rol o'ynaydi.

Kompyuter texnologiyalaridagi innovatsiyalar ta'limga katta ta'sir ko'rsatadi. U maktab o'quv dasturining bir qismini tashkil qiladi, chunki u bugungi kunda har bir shaxsning muhim qismidir. Maktablarda kompyuter ta'limi yosh bolalarning kasbiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Maktablar, kollejlarda va yirik universitetlar kabi turli ta'lim muassasalarida faol foydalanilayotgan kompyuterlar talabalarning o'quv jarayoniga yordam berish uchun ishlatiladi. Kollejlarda professorlari va maktab o'qituvchilari bolalar uchun dars rejalarini tayyorlashda audio-vizual texnikadan foydalanadilar. Buning uchun ular o'zlarining ma'ruzalari haqida elektron taqdimotlar tayyorlash uchun Microsoft PowerPoint dasturidan foydalanadilar.

Ushbu elektron taqdimotlarni sinflarda multimedia va ovoz proyektorlarida ko'rsatish mumkin. Bu talabalar uchun qiziqarli va oddiy o'rganish usuli. Multimedia (ko'rish va tovush) taqdimotlarini o'qituvchilar uchun ham berish oson, chunki bu taqdimotlar ko'p vaqt va kuch sarflaydi.

Kompyuterlar onlayn ta'lim va tadqiqot uchun ishlatilishi mumkin. Internet yordamida talabalar o'zlarining loyihalari, topshiriqlari haqida foydali ma'lumotlarni topishlari mumkin, shuningdek, tadqiqot materiallarini kompyuterda saqlash va tartibga solishda boshqa tadqiqotchilardan foydali yordam olishlari mumkin. Turli loyihalar va ta'lim dasturlari ekspert o'qituvchilar va audio-vizual media yordami bilan tayyorlanadi yoki o'rnatiladi. Ushbu ta'lim dasturlari odatda ma'lum bir mavzu/mavzu bo'yicha ma'ruzalar shaklida tuziladi va CD larda beriladi. Talabalar xohlagan vaqtda o'z uylarida o'rganishlari mumkin.

Keng yoki ulkan xotira kompyuterining yana bir asosiy ajoyib xususiyatidir. Talabalar va o'qituvchilar kompyuterda ko'plab o'quv materiallarini, kitoblarni, taqdimotlarni, ma'ruza matnlarini, savol varaqlarini va hokazolarni yuklab olishlari va saqlashlari mumkin.

Talabalar o'zlariga berilgan muayyan muammoni hal qilishning turli usullarini topishlari mumkin. Kompyuter orqali ular bir xil muammolar va qarorlarga ega bo'lgan odamlar bilan muloqot qilishlari mumkin.

Ta'limda kompyuterlarning asosiy qo'llanilishidan biri bu har qanday mavzu bo'yicha ma'lumot qidirish uchun "Internetga kirish" dir.

Microsoft PowerPoint kabi amaliy dasturlash dasturlari orqali ma'lumotlarni ma'ruzalar va eslatmalar uchun ajoyib prezentatsiyalar yaratish uchun taqdimotlarga jalb qilish va yaxshiroq joriy etish (taqdim etish).

Kompyuter ota-onalar va vasiylarga juda ko'p yordam berdi, chunki ular ham maktab veb-saytini ko'rib chiqish orqali o'z farzandlarining har daqiqada kompyuter va Internet orqali rivojlanishini tekshirishlari mumkin. Ular turli baholash natijalarini, davomat hisobotlarini, o'quv va qo'shma mashg'ulotlarda ishtirok etishni va boshqalarni tekshirishlari mumkin.

Ta'lim sohasida kompyuterlardan foydalanishning yana bir asosiy afzalligi - o'qitish va o'qitish jarayonining sifati va talabalar va o'qituvchilar o'rtasidagi aloqani yaxshilashdir. Kompyuter o'qish usulini inqilob qiladi, shu bilan birga ta'limni yanada silliq va tezroq qiladi. Shuningdek, u bizni turli xil manbalar bilan bog'laydi, bu bizga ma'lum bir mavzu yoki g'oyani tushunishning turli usullarini ko'rsatadi. Umuman olganda, kompyuter ta'lim olamiga yordam berdi va bizning ishlash va o'rganish uslubimizni o'zgartirdi.

Avtomatlashtirilgan o'qitish tizimi imkoniyatlari:

- EHMni o'qitish, bilimlarni nazorat qilish, maslahat berish va turli mavzular bo'yicha yordam berish;
- Individual yondashish asosida o'qitish hisobiga o'qitish sifatini oshirish va vaqtni tejashga yordam beradi.

Avtomatlashtirilgan o'qitish tizimiga qo'yiladigan talablar: 1) o'quv jarayonining aniq bir zaruriyatga moslashuvchanligi; 2) turli o'qitish jarayonlariga nisbatan universalligi; 3) o'quv material va dasturlarni kengaytirish va tartiblash xususiyatlariga egaligi.

Avtomatlashtirilgan o'qitish tizimi o'quv jarayonining boshqarish avtomatlashtirilgan o'quv kursi dasturiga mos ravishda amalga oshiriladi. Avtomatlashtirilgan o'quv kursi - alohida o'quv fanlarini avtomatlashtirilgan holda o'rganishni ta'minlash uchun mo'ljallangan algoritmlar, dasturlar va ko'rsatmaviy uslubiy materiallar majmui.

O'z navbatida har bir avtomatlashtirilgan o'quv kursi avtomatlashtirilgan nazorat o'rgatuvchi dasturlar majmuidan tashkil topadi.

Ixtiyoriy avtomatlashtirilgan nazorat o'rgatuvchi dasturlar muhim qismi bo'lib, mashg'ulotlar berilgan dasturlari kompleksini amaliyotda qo'llash bo'yicha psixologik-pedagogik materiallar va tavsiyalar hisoblanadi.

O'qitish texnologiyasini optimallashtirish va uning samaradorligini oshirish maqsadida o'quv-tarbiyaviy jarayoni tashkil qilishning ilmiy yo'l-yo'riqlarini, shuningdek, ilm va texnikaning hozirgi yutuqlarini hisobga olgan holda o'quv yurtlarining material-texnik bazasini yangilashni ko'zda tutadi. O'qitishning kompyuter texnologiyasi yoki kompyuterli o'qitish - bu texnik o'quv vositalaridan biri kompyuter hisoblangan o'qitish tizimidir.

Kompyuter o'quv jarayonida quyidagi maqsadlarda foydalanilishi mumkin:

- predmet va dasturlashga o'rgatish;
- o'rganish va mustaqil ta'lim;
- bilimlarni rivojlantirish va mustahkamlash (hisob-kitob, masala echish, grafika va boshqalar);
- o'qituvchi va o'quvchi mehnatini ilmiy tashkil qilish;
- ma'lumotnomalar kutubxonasi va boshqa axborot ma'lumotnomalari;

- o'zlashtirish, darsga qatnashish va boshqalar bo'yicha ma'lumotlar yig'ish va tahlil qilish;
- bo'sh vaqtni tashkil qilish.

Mamlakatimizda Birinchi Prezidentimiz rahnamoligida boshlab berilgan axborot-kommunikasiya texnologiyalarini hayotimizning barcha sohalari, jumladan, ta'lim tizimiga keng tatbiq etishga katta e'tibor qaratilmoqda. Bu 2012 - yil 21 - martda qabul qilingan "Zamonaviy axborot-kommunikasiya texnologiyalarini yanada kengroq joriy qilish va rivojlantirish chora-tadbirlari"ga oid qaror va "Axborotlashtirish to'g'risida"gi qonunda, belgilangan asosiy vazifalardan biridir. Zero, zamonaviy axborot texnologiyalarini samarali qo'llash o'quvchilarga bilim berish sifatini oshirish, uning mazmun-mohiyatini takomillashtirish, ta'limni zamonaviy talablar darajasida tashkil etish, ta'lim muassasalarida ta'lim samaradorligini oshirish maqsadida ta'lim-tarbiya jarayoniga yangi pedagogik, axborot texnologiyalarini joriy etish, ularda interfaol usul va vositalardan foydalanish ko'zda tutilgan. Shu sababli, bugungi kunda ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan "Informatika" fani o'qituvchilari oldida quyidagi muhim vazifalar turadi:

- o'quvchilarning mustaqil bilim olish, o'rganish qobiliyatlarini shakllantirish va rivojlantirishda fanning o'rni va ahamiyatini oshirish;
- mashg'ulotlarini zamonaviy pedagogik dasturiy vositalar asosida tashkil etish va o'tkazish;
- o'quvchilarning faolligini oshirish, o'zlashtirish darajalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan metod va shakllarni qo'llash;
- ta'lim jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish.

Ma'lumki, har qanday texnologiya ta'limning yangi mazmunini shakllantiruvchi ta'lim tamoyillariga asoslanadi va ta'lim oluvchi shaxsini tarbiyalash, unda mehnat va muayyan yo'nalishlarda kasbiy ko'nikmalarni hosil qilishga yo'naltiriladi. Ta'lim jarayonining faol sub'ektlari o'qituvchi va o'quvchilar bo'lib, ularning hamkorlikdagi faoliyatlari muayyan mavzu (yoki fanlar asoslari) bo'yicha kam kuch va vaqt sarflangan holda nazariy va amaliy bilimlarni chuqur o'zlashtirish imkonini beruvchi jarayonning umumiy mohiyatini tavsiflaydi.

O'qituvchining faol, samarali faoliyat ko'rsatishiga yo'naltirilgan ta'lim jarayonining metodik ishlanmasidan farqli ravishda, ta'lim jarayonini faollashtirish va jadallashtirishga yo'naltirilgan pedagogik dasturiy vositalari ta'lim oluvchilarga qaratiladi, shuningdek, ularning shaxsiy va o'qituvchi bilan birgalikdagi faoliyatini inobatga olgan holda o'quv materialini o'zlashtirishga sharoit yaratadi, ta'lim-tarbiyasi butun mashg'ulot davomida o'quvchilarning faolligi va qiziquvchanligini muntazam ravishda rivojlantirib borish maqsadini ko'zda tutadi, o'quv omillarini yaratishga asoslangan pedagogik texnologiya talablarini o'quv yoki ishlab chiqarish faoliyatiga tezkor jalb qilish imkonini beradi. Aks holda, zaif, yetarli darajada tushunarli bo'lmagan yoki aniq natijani ko'zlanmagan topshiriqlar mashg'ulotning samarasiz yakunlanishiga olib kelishi mumkin.

Bugungi kunda bir qator rivojlangan mamalakatlarda o'quvchilarning o'quv va ijodiy faolliklarini oshiruvchi hamda ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini kafolatlovchi pedagogik dasturiy vositalarni qo'llash borasida katta tajriba qo'llangan bo'lib, ushbu tajriba asoslarini tashkil etuvchi metodlar interfaol metodlar nomi bilan yuritilmoqda.

Asosiy maqsad: Respublikamizning ta'lim muassasalarida faoliyat ko'rsatayotgan yosh istiqbolli pedagog xodimlarga zamonaviy pedagogik dasturiy vositalar va multimedia

mahsulotlarini o'rgatish, pedagogika va psixologiya fanlariga oid bilimlarini yanada mustahkamlash va olgan bilimlarini o'quv-tarbiya jarayoniga qo'llay olishlariga erishish, shuningdek, ularga pedagogik mahorat sirlarini ochib berish, pedagogik va axborot texnologiyalarni amaliyotga joriy etishda pedagog-o'qituvchilarning kasbiy malakasi va mahoratini oshirishga amaliy yordam ko'rsatish.

References:

1. Kasbiy ta'lim uslubiyoti. O'quv qo'llanma. N.K.Muradova, R.R.Majidov, O'.T.Xayitmatov, B.A.Maxmudova. Toshkent – 2007.
2. Farberman. B.L. "Ilg'or pedagogik dasturiy vositalar". T: 2011 y.
3. <https://www.theasianschool.net/blog/role-of-computer-in-education>